Länsstyrelsen
Norrbotten

Bergsstaten
mineinspect@bergsstaten.se

Yttrande angående ansökan om bearbetningskoncession för området Luossavaara K nr 2, Kiruna kommun (dnr BS-22-533-2023)

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker att bergmästaren beviljar Luossavaara-Kiirunavaara AB (nedan LKAB) den ansökta bearbetningskoncessionen för området Luossavaara K nr 2 i Kiruna kommun, under förutsättning att Försvarsmakten bedömer att koncessionen inte påtagligt försvårar tillkomsten eller utnyttjandet av totalförsvarets anläggningar inom området.

Länsstyrelsen anser att koncessionerna bör förenas med de villkor som anges under rubriken *Villkor* nedan. Villkoren syftar till att minimera den planerade gruvverksamhetens påverkan på rennäringen.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

LKAB ansökte den 12 juni 2023 hos bergmästaren om bearbetningskoncession enligt minerallagen (1991:45) för ett område i Kiruna kommun som benämnts Luossavaara K nr 2, den s.k. Per Geijer-fyndigheten.

Bergmästaren överlämnade den 12 mars 2024 ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen med tillhörande bilagor till länsstyrelsen för samråd enligt kap. 1 § tredje stycket minerallagen samt för yttrande avseende tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken (1998:808).

Länsstyrelsen lämnade den 23 maj 2024 ett yttrande till bergmästaren.[1] I yttrandet gjorde länsstyrelsen bedömningen att

[1] Länsstyrelsens dnr 3885-2024.

ansökningshandlingarna behövde kompletteras innan myndigheten kunde ta ställning till om den ansökta bearbetningskoncessionen bör beviljas och, om så skulle vara fallet, vilka eventuella villkor koncessionen bör förenas med.

Därefter beslutade riksdagen om ändringar i minerallagen som innebär att Natura 2000-tillstånd inte ska vara en förutsättning för att en ansökan om bearbetningskoncession ska kunna beviljas. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2024.[2] Med anledning av lagändringen överlämnade bergmästaren den 5 september 2024 på nytt ärendet till länsstyrelsen för samråd och yttrande.

Med anledning av lagändringen och bergmästarens begäran om samråd och yttrande lämnade länsstyrelsen den 18 oktober 2024 ett reviderat yttrande där länsstyrelsen klargjorde att vissa av de begärda kompletteringarna inte längre ansågs nödvändiga.[3]

Den 8 oktober 2025 efterfrågade bergmästaren ett nytt ställningstagande från länsstyrelsen huruvida de efterfrågade kompletteringarna i länsstyrelsens yttrande från den 18 oktober 2024 alltjämt gällde.

I yttrande den 15 oktober 2025 klargjorde länsstyrelsen att vissa av de begärda kompletteringarna inte längre efterfrågades.[4]

LKAB har därefter kompletterat ansökan med nya handlingar. Den 5 maj 2026 överlämnade bergmästaren kompletteringarna till länsstyrelsen för fortsatt samråd.

Länsstyrelsens handläggning

Länsstyrelsen har i enlighet med 28 § mineralförordningen (1992:285) skickat de handlingar som myndigheten fått från bergmästaren till Kiruna kommun för yttrande. Länsstyrelsen har även gett Sametinget och Skogsstyrelsen möjlighet att yttra sig över handlingarna.

Yttranden har inkommit från Skogsstyrelsen (bilaga 1), Kiruna kommun (bilaga 2) samt Sametinget (bilaga 3).

[2] Se lag om ändring i minerallagen (1991:45), SFS 2024:325.
[3] Länsstyrelsens dnr 12620-2024.
[4] Länsstyrelsens dnr 16183-2025.

Länsstyrelsens bedömning

Miljökonsekvensbeskrivning

I ärenden om beviljande av koncession ska en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt 6 kap. 28–46 §§ miljöbalken. Uppgifterna i miljökonsekvensbeskrivningen ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för prövningen av koncessionsansökan.[5]

Enligt länsstyrelsen har uppgifterna i den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen med kompletteringar den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för prövningen av koncessionsansökan. Länsstyrelsen gör därför bedömningen att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken, och att det enligt myndigheten därmed inte behövs några ytterligare kompletteringar beträffande denna inom ramen för ärendet.

Länsstyrelsen vill dock i sammanhanget framhålla att myndigheten anser att miljökonsekvensbeskrivningen vid en eventuell tillståndsprövning enligt miljöbalken kommer att behöva vara betydligt mer omfattande och detaljerad än i detta ärende för att uppfylla kraven i 6 kap. miljöbalken.

Riksintressen och övriga intressen

Jordbruk

Jordbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.[6]

Vid prövning av en ansökan om bearbetningskoncession ska bergmästaren efter samråd med länsstyrelsen underrätta Jordbruksverket om bearbetningen kan antas medföra sådan väsentlig skada på jordbruket som avses i 8 kap. 6 a § minerallagen.[7]

Enligt länsstyrelsens uppfattning utgörs området för ansökt koncession av skogsmark, myr och fjällhed, där jordbruk inte bedrivs. Länsstyrelsens bedömning är därför att bearbetningen inte

[5] Se 4 kap. 2 § sjätte stycket minerallagen.
[6] Se 3 kap. 4 § miljöbalken.
[7] Se 21 a § mineralförordningen.

kommer att medföra någon påverkan på jordbruksmark eller jordbruksföretag. Det innebär att väsentlig skada på jordbruket inte kan antas, och att en underrättelse till Jordbruksverket därmed inte bedöms vara nödvändig.

Skogsbruk

Skogsbruk är av nationell betydelse. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.[8]

Vid prövning av en ansökan om bearbetningskoncession ska bergmästaren efter samråd med länsstyrelsen underrätta Skogsstyrelsen om bearbetningen kan antas medföra sådan väsentlig skada på skogsbruket som avses i 8 kap. 6 a § minerallagen.[9] Av bestämmelsen följer att om någon söker koncession på en fyndighet så får förordnande om behövlig utredning meddelas, om bearbetningen kan medföra väsentlig skada på skogsbruket och om frågan inte kan bedömas på annat sätt. Av paragrafen följer vidare att förordnande meddelas av Skogsstyrelsen och att innan sådant meddelas ska samråd ske med länsstyrelsen.

Av förarbetena till 8 kap. 6 a § minerallagen framgår att syftet med samrådet är att utröna huruvida länsstyrelsen har ett tillräckligt underlag för den intresseavvägning som myndigheten ska göra enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Om så är fallet får förordnande inte meddelas.[10]

Statens fastighetsverk (nedan SFV) har den 30 april 2024 lämnat ett yttrande till länsstyrelsen. Av yttrandet framgår att SFV bedriver skogsbruk i området och att påverkan vid beviljande av koncession skulle bli stor då skogsbruket helt måste upphöra inom koncessionsområdet.[11]

Skogsstyrelsen har getts möjlighet att yttra sig över ansökningshandlingarna samt SFV:s yttrande. Skogsstyrelsen har inga invändningar mot den aktuella ansökan.

Det får enligt länsstyrelsen anses stå klart att den planerade gruvverksamheten kommer att leda till skada på skogsbruket inom området för ansökt koncession, men om denna når upp till

[8] Se 3 kap. 4 § miljöbalken.
[9] Se 21 a § mineralförordningen.
[10] Se prop. 1991/92:161 s. 11. Det kan noteras att förarbetena hänvisar till den intresseavvägning som då skulle göras enligt den upphävda lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m.
[11] Se bilaga 1 till länsstyrelsens yttrande den 23 maj 2024, dnr 3885-2024.

kriterierna för väsentlig skada är svårt för myndigheten att bedöma. Detta talar för att Skogsstyrelsen bör underrättas och ett förordnande om utredning meddelas.

Emellertid bedömer länsstyrelsen under rubriken *Avvägning mellan riksintressen* nedan att riksintresset för värdefulla ämnen eller material och gruvverksamheten är det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt i det aktuella området. Enligt länsstyrelsen innebär detta att det, oavsett om skadan på skogsbruket ska bedömas som väsentlig eller inte, saknas anledning för bergmästaren att underrätta Skogsstyrelsen och för Skogsstyrelsen att meddela ett förordnande om utredning.

Rennäring

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Områden som är av riksintresse för rennäringen ska skyddas mot sådana åtgärder.[12]

Med begreppet påtagligt försvåra avses sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller som tillfälligt kan ha mycket stor negativ inverkan på detta.[13]

Området för ansökt koncession är beläget inom Gabna samebys vinterbetesmarker samt i närheten av Laevas och Talmas samebyars betesmarker. Området sammanfaller med ett av Sametinget utpekat riksintresse för rennäringen, en utpekad svår passage, rastbetesmark samt flyttled och stängsel.[14]

Området för ansökt koncession har beräknats ha en storlek om ca 260 hektar.[15] Det totala markanspråket bedöms emellertid bli större, huvudsakligen med anledning av de markdeformationer som kommer att uppstå som en följd av gruvverksamheten. Allteftersom markdeformationer uppstår kommer områden stängslas in och göras otillgängliga för allmänheten på grund av säkerhetsskäl. Därtill kommer även anläggningar och infrastruktur så som ventilationsanläggningar och transportvägar att behöva uppföras såväl inom som utanför området för ansökt koncession.[16] Verksamhetsområdet kommer alltså att utvecklas över tid, med

[12] Se 3 kap. 5 § miljöbalken.
[13] Se prop. 1985/86:3 s. 155.
[14] Se Rennäringsanalysen 2026, s. 24–28.
[15] Se Ansökan, s. 2.
[16] Se Miljökonsekvensbeskrivningen, s. 29 f.

följden att tillgången till närliggande renbete successivt begränsas. I slutet av gruvverksamhetens brytningsperiod kommer hela eller stora delar av verksamhetsområdet att vara otillgängligt för renbete och annan markanvändning.[17]

För Gabna sameby skulle den planerade gruvverksamheten innebära att den enda kvarvarande flyttleden förbi Kiruna bryts och blockeras. Utan skyddsåtgärder bedöms därför verksamheten innebära påtaglig skada på riksintresseområdet för rennäringen med betydande förluster av både betesresurs och funktionella samband för Gabna sameby. Detta innebär i sin tur att möjligheten för samebyn att bedriva traditionell flytt mellan årstidslanden går förlorad. För Laevas och Talma samebyar bedöms konsekvenserna bli begränsade jämfört med den påverkan som finns i dagsläget.[18]

Enligt länsstyrelsen innebär en förlust av Gabnas flyttled att det funktionella sambandet mellan Gabna samebys betesmarker upphör. Länsstyrelsen anser inte att det är möjligt att fullt ut kompensera för denna förlust. Därtill måste kumulativa effekter beaktas i sammanhanget, vilket inkluderar påverkan från andra verksamheter och övriga störningar. Mot denna bakgrund anser länsstyrelsen att den planerade gruvverksamheten utan skyddsåtgärder kan påtagligt försvåra rennäringens bedrivande inom Gabna sameby.

Kulturmiljö

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras kulturvärden ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för kulturmiljövården ska skyddas mot sådana åtgärder.[19]

Inom området för ansökt koncession föreligger riksintresse för kulturmiljö, Kiruna-Kirunavaara (BD 33). Viktiga uttryck för riksintresset är stadens silhuett och gruvberget med sin karakteristiska profil, samt utblickar mot det omgivande landskapet. Olika industriella anläggningar som visar grunden för samhällets existens, järnvägsmiljön, den terränganpassade stadsplanen och olika karaktärsområden med bebyggelse av hög arkitektonisk kvalitet och tidspräglade ideal och uttryck som avspeglas i både

[17] Se Rennäringsanalysen 2026, s. 18.
[18] Se Rennäringsanalysen 2026, s. 67–73.
[19] Se 6 kap. 6 § miljöbalken.

planmönster och byggande.[20] Därtill finns inom området även vissa kulturhistoriska lämningar, dock utan fornlämningsskydd.[21]

Länsstyrelsen bedömer att den planerade gruvverksamheten kommer att innebära en viss påverkan på riksintresset, främst på grund av uppförande av nya anläggningar och deformation av markytan. Emellertid bedömer länsstyrelsen att riksintresset i fråga inte kommer att påtagligt skadas av den planerade gruvverksamheten.

Naturvård och friluftsliv

I omgivningen till området för ansökt koncession ligger Kalixälven, Torneälven samt området Torneträsk-Kebnekaise, vilka är utpekade som riksintresseområden för naturvård och friluftsliv.

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada naturmiljön. Områden som är av riksintresse för naturvården eller friluftslivet ska skyddas mot sådana åtgärder.[22]

Enligt vad som anges i miljökonsekvensbeskrivningen är samtliga tre riksintresseområden belägna långt ifrån området för ansökt koncession, med ett kortaste avstånd om ca 4,5 kilometer. Därtill förväntas enligt miljökonsekvensbeskrivningen endast en försumbar påverkan och effekt på flödet och vattenkvaliteten i Torne älv. Länsstyrelsen bedömer därför att riksintressena i fråga inte kommer att påtagligt skadas av den planerade gruvverksamheten.

Värdefulla ämnen eller material

Området för ansökt koncession ingår i mineralfyndigheten Kirunagruvan, som av Sveriges geologiska undersökning (SGU) i beslut den 20 december 2004 (dnr 46-1468/2003) har bedömt utgöra ett sådant område som är riksintressant för mineralutvinning enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Av beslutet framgår att mineralfyndigheterna i och runt Kirunagruvan är väl kända genom omfattande geologiska och geofysiska undersökningar samt att de är mycket viktiga från försörjningssynpunkt. Fyndigheterna representerar värden i mångmiljardklassen. Föreslagen yta omfattar

[20] Se Riksantikvarieämbetets beslut den 7 november 1997, reviderat 2010.
[21] Se Miljökonsekvensbeskrivningen, s. 69 f.
[22] Se 3 kap. 6 § miljöbalken.

inte några buffertzoner utan får anses vara Kirunagruvans naturliga fortsättning.

Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse ska skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.[23]

Kommunikationer

I nära anslutning till området för ansökt koncession ligger vägen E10 som är utpekad som riksintresse för kommunikationer. I närheten av Kiruna stad ligger även Malmbanan, väg 878 samt Kiruna Airport som alla utgör riksintressen för kommunikation.

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för kommunikationer ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar. Områden som är av riksintresse för sådana anläggningar ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.[24]

Länsstyrelsen bedömer att den planerade gruvverksamheten inte kommer att påtagligt försvåra utnyttjandet av de aktuella anläggningarna.

Totalförsvaret

Området för ansökt koncession ingår i ett område som har pekats ut som riksintresse för totalförsvaret (påverkansområde lågflygningsområde och påverkansområde övrigt).

Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvaret ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.[25]

Länsstyrelsen har ingen kännedom om vilken verksamhet som bedrivs inom området då denna uppgift är sekretessbelagd. Länsstyrelsen saknar följaktligen möjlighet att bedöma den

[23] Se 3 kap. 7 § miljöbalken.
[24] Se 3 kap. 8 § miljöbalken.
[25] Se 3 kap. 9 § miljöbalken.

planerade gruvverksamhetens påverkan på totalförsvarets anläggningar inom området. En sådan bedömning bör därför göras av Försvarsmakten, som har bäst kännedom om sin verksamhet och sina anläggningar.

Om Försvarsmakten anser att den ansökta koncessionen inte påtagligt försvårar tillkomsten eller utnyttjandet av totalförsvarets anläggningar inom området bedömer länsstyrelsen att det i detta avseende inte finns något hinder mot att bevilja den ansökta koncessionen.

Torneälven och Kalixälven

Nationalälvarna Torneälven och Kalixälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i området, i sin helhet av riksintresse.

Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön i området får komma till stånd endast om det inte möter hinder enligt 4 kap. 2–8 §§ miljöbalken och det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdets natur- och kulturvärden.[26] Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras.[27]

Enligt miljökonsekvensbeskrivningen förväntas endast en försumbar påverkan och effekt på flödet och vattenkvaliteten i Torne älv. Ansökan avser inte heller någon åtgärd som omfattas av bestämmelserna ovan. Enligt länsstyrelsen föreligger därför i detta avseende inte något hinder mot att bevilja den ansökta koncessionen.

Natura 2000

I omgivning till området för ansökt koncession finns de tre Natura 2000-områdena Rautas fjällurskog och Aptasvare fjällurskog (varav båda ingår i Rautas, SE0820243) samt Torne och Kalix älvsystem (SE0820430). Rautas och Aptasvare fjällurskogar är även naturreservat.

Natura 2000-områden är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse.[28] För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd

[26] Se 4 kap. 1 § miljöbalken.
[27] Se 4 kap. 6 § miljöbalken.
[28] Se 4 kap. 1 § första stycket och 8 § miljöbalken.

enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Enligt 4 kap. 8 § miljöbalken får en användning av mark och vatten som kan påverka ett Natura 2000-område och som omfattar verksamheter eller åtgärder som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken komma till stånd endast om sådant tillstånd har lämnats.

Sedan den 1 juli 2024 ska 4 kap. 8 § miljöbalken inte längre tillämpas i ärenden om beviljande av koncession.[29] Bergmästaren ska dock alltjämt tillämpa 4 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken. Av bestämmelsen följer att exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön i ett Natura 2000-område får komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdets natur- och kulturvärden. Med begreppet *påtaglig skada* avses sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller som tillfälligt kan ha mycket stor negativ inverkan på detta.[30]

Emellertid återfinns i 4 kap. 1 § andra stycket miljöbalken en undantagsbestämmelse som stadgar att 4 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken inte utgör hinder för anläggningar för utvinning av fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse om det finns särskilda skäl.

Bergmästaren ska alltså i ett koncessionsärende göra en bedömning av om den ansökta verksamheten kan genomföras på ett sätt som inte påtagligt skadar ett Natura 2000-områdes natur- och kulturvärden.[31] Om så inte är fallet har bergmästaren därefter att bedöma om det föreligger sådana särskilda skäl som möjliggör tillämpning av undantagsbestämmelsen i 4 kap. 1 § andra stycket miljöbalken.

Länsstyrelsen är av uppfattningen att gruvverksamheter i allmänhet kan antas medföra risk för negativ påverkan på närliggande vattendrag. I Kirunaområdet har befintliga gruvverksamheter i olika grad redan påverkat Torneälven och flera av dess biflöden, bland annat Luossajoki, Pahtajoki, Tuollujoki och Rautasälven. Även Kalixälven påverkas av gruvverksamheten i Kiruna, främst Rakkurijoki, som är recipient för bräddning. Det är alltså en omfattande del av Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem som redan är påverkat av gruvverksamhet i någon utsträckning.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att den planerade gruvverksamheten, utan skyddsåtgärder, bedöms kunna medföra

[29] Se 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen.
[30] Se prop. 1985/86:3 s. 171.
[31] Jfr. prop. 2023/23:126 s. 21.

stora negativa konsekvenser på ytvattenförekomsten Tuollujoki. Bland annat skulle verksamheten kunna leda till en flödesminskning om 18–28 procent på årsbasis jämfört med nuläget. Även ytvattenförekomsten Luossajoki skulle kunna påverkas negativt. Luossajoki ingår inte i Natura 2000-området, men har sitt utflöde till Torneälven. Enligt genomförda ytvattenmodelleringar kan den planerade gruvverksamheten medföra en flödesförändring i Luossajoki som i sin tur påverkar flödet i Torneälven. Flödesförändringen i Torneälven bedöms dock vara mycket låg, mindre än 0,3 procent uppströms Laxforsen.[32]

Länsstyrelsen gör bedömningen att den ansökta verksamheten kommer att medföra påverkan på närliggande Natura 2000-områden. Av de för närvarande kända omständigheterna framgår dock inte att den planerade gruvverksamheten kommer att medföra påtaglig skada på områdenas natur- och kulturvärden. Det föreligger därmed inte hinder mot att bevilja den ansökta koncessionen i detta avseende, och det behöver därmed inte heller göras någon bedömning av om det föreligger sådana särskilda skäl som avses i 4 kap. 1 § andra stycket miljöbalken.

Länsstyrelsen vill dock understryka att bedömningen i detta ärende inte på något sätt innebär att länsstyrelsen har tagit ställning även i fråga om förutsättningarna för eller ett behov av ett framtida tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken (s.k. Natura 2000-tillstånd). I förarbetena tydliggörs att den bedömning som enligt 4 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken ska göras i fråga om Natura 2000-områden i koncessionsärendet är en annan bedömning än den som ska göras enligt 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken samt att bedömningen i koncessionsärendet av frågan om åtgärden kan påtagligt skada Natura 2000-områden inte är bindande för de Natura 2000-bedömningar som görs senare.[33]

Övriga frågor

Som framgår under rubriken *Natura 2000* ovan är Torneälven och flera av dess biflöden, exempelvis Luossajoki, Pahtajoki, Tuollujoki och Rautasälven i olika grad redan påverkade av pågående gruvverksamheter i Kiruna.

Tuollujoki har i dagsläget måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk ytvattenstatus. Luossajoki har måttlig ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus (med undantag för bromerad difenyleter,

[32] Se miljökonsekvensbeskrivningen, s. 83-84.
[33] Se prop. 2023/24:126 s. 21.

kvicksilver och kvicksilverföreningar på grund av atmosfärisk deposition).[34]

Länsstyrelsen konstaterar att en gruvverksamhet generellt sett är en sådan typ av verksamhet som riskerar att ha en negativ effekt på de vattendrag som berörs av verksamheten. Kumulativa effekter från befintliga verksamheter i området behöver enligt länsstyrelsen därför tas i beaktande för att säkerställa att vattenförekomsternas status inte försämras ytterligare.

Även om dessa frågor inte hanteras inom ramen för en ansökan om bearbetningskoncession vill länsstyrelsen vara tydlig med att de kommer att vara högst relevanta och viktiga om LKAB i framtiden skulle komma att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken till den planerade gruvverksamheten.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis erinra om att även bedömningen av den faktiska markanvändningen över tid, med hänsyn till effekterna av markdeformationer och gruvbrytningsinducerad seismisk aktivitet, kan komma att få avgörande betydelse om LKAB avser att ansöka om tillstånd. Det kan exempelvis inte uteslutas att den kumulativa markpåverkan som hittills har skett, och fortsatt kommer att ske, tillsammans med den påverkan den ansökta koncessionen kan ge upphov till, resulterar i andra effekter och påverkan än vad som framgår av befintliga prognoser.

Avvägning mellan riksintressen

Området för den ansökta koncessionen är i sin helhet av SGU utpekat som riksintresse för värdefulla ämnen eller material. Området sammanfaller även med ett av Sametinget utpekat riksintresse för rennäringen.[35]

Länsstyrelsen bedömer att de aktuella områdena i enlighet med utpekandena är av riksintresse för rennäringen respektive för fyndigheter av värdefulla ämnen eller material. Länsstyrelsen bedömer vidare att det inte är möjligt att bedriva mineralutvinning och rennäring parallellt inom det ansökta området samt inom det område som på grund av markdeformationer hänförliga till gruvverksamheten kommer att otillgängliggöras för annan markanvändning. Enligt länsstyrelsen behöver det därmed ske en

[34] Jfr miljökonsekvensbeskrivningen, s. 82.
[35] Jfr miljökonsekvensbeskrivningen, s. 67 och s. 69.

avvägning av vilket av de motstående riksintressena som ska ges företräde.

I den delen gör länsstyrelsen följande bedömning.

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.[36]

Om ett område enligt 3 kap. 5–8 §§ miljöbalken är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Ett beslut får inte strida mot bestämmelserna i 4 kap. miljöbalken. Behövs området eller del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.[37] Bedömningen ska innefatta ekologiska, sociala, kulturella och samhällsekonomiska hänsynstaganden.[38]

Bestämmelserna i 3 kap. miljöbalken motsvarar den tidigare regleringen i 2 kap. naturresurslagen (1987:12). Av förarbetena till naturresurslagen framgår följande. Beslut om användningen av naturresurser innebär i många fall att man måste göra avvägningar mellan ett flertal, ofta motstridiga intressen. Ekologiska, sociala och samhällsekonomiska synpunkter måste därvid vägas mot varandra på ett sätt som sammantaget främjar en god hushållning. Vid valet mellan att bevara naturresurser eller att ta dem i anspråk bör i princip en samhällsekonomisk bedömning göras av vilken åtgärd som är att föredra. Den samhällsekonomiska värderingen måste göras bl.a. med utgångspunkt i målen för den ekonomiska politiken. Det innebär att effekterna på sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten måste tillmätas stor betydelse.[39] Någon ändring i sak av hushållningsbestämmelserna gjordes inte vid miljöbalkens tillkomst även om det angavs att bedömningen, utöver ekologiska, sociala och samhällsekonomiska hänsynstaganden, även skulle innefatta kulturella hänsynstaganden.[40]

Den planerade gruvverksamheten avser enligt ansökan utvinning av koncessionsmineralen järn som förekommer i berggrunden, lantan, lantanider, skandium, yttrium och apatit för en koncessionstid om

[36] Se 3 kap. 1 § miljöbalken.
[37] Se 3 kap. 10 § miljöbalken.
[38] Jfr 1 kap. 1 § andra stycket 4 miljöbalken.
[39] Se prop. 1985/86:3 s. 152.
[40] Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 239 och 245 samt del 2 s. 35.

25 år. Mineraliseringen i Per Geijer-fyndigheten består av järn (magnetit och hematit) och en hög andel av fosfatmineral i form av apatit samt en mycket betydande resurs av sällsynta jordartsmetaller.[41] Europeiska kommissionen har beslutat att ge Per Geijer-fyndigheten status som strategiskt projekt enligt förordningen om kritiska råmaterial (CRMA).[42] Ett strategiskt projekt utses för att EU ska kunna stärka unionens försörjning av strategiska råmaterial.[43] Av ämnena som återfinns i Per Geijer-fyndigheten är bland annat fosfor utpekat som ett kritiskt råmaterial och de sällsynta jordartsmetallerna är utpekade som kritiska respektive strategiska råmaterial.[44]

Om riksintresset för rennäringen ges företräde kommer LKAB inte kunna tillvarata mineralerna i Per Geijer-fyndigheten, vilket på sikt kan innebära att LKAB:s gruvverksamhet i Kiruna avslutas efter att nuvarande åtkomliga mineralreserver är utbrutna runt år 2045 till 2050. Enligt LKAB är fyndigheten en absolut förutsättning för en fortsatt, långsiktigt lönsam gruvverksamhet i Kiruna och därmed fortsatta arbetstillfällen, skatteinkomster och välstånd för såväl Kiruna som Sverige. Därtill går Sverige och EU miste om den ökade självförsörjningsgrad av fosfor och sällsynta jordartsmetaller som fyndigheten kan bidra med. Säker tillgång till sådana mineraler är en viktig förutsättning för en omställning till ett mindre fossilberoende samhälle.

Om riksintresset för fyndigheter av värdefulla ämnen eller material och den planerade gruvverksamheten ges företräde kommer det enligt länsstyrelsen leda till att förutsättningarna för annan markanvändning inom samt i anslutning till det ansökta området helt upphör, åtminstone under den tid som gruvverksamhet bedrivs. Detta innebär att Gabna samebys enda kvarvarande flyttled förbi Kiruna blockeras och att det funktionella sambandet mellan Gabna samebys betesmarker därmed upphör. Med beaktande av tillkommande kumulativa effekter, däribland påverkan från andra verksamheter och andra störningar på renskötseln i Gabna sameby, innebär detta att flytt av renar förbi Kiruna inte längre kommer kunna bedrivas på ett traditionellt sätt. Detta medför enligt

[41] Se bilaga D12 till Ansökan om bearbetningskoncession, Samhällsekonomisk konsekvensanalys, s. 11.
[42] Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020 (Critical Raw Materials Act, CRMA).
[43] Se CRMA, artikel 6.
[44] Se CRMA, bilaga I och bilaga II.

länsstyrelsen ofrånkomligt negativa konsekvenser för renskötseln inom Gabna sameby.

Rennäringen och den traditionella renskötseln utgör en central del av den samiska kulturen. Renskötselrätten är sålunda en förutsättning för kulturens fortlevnad. Dessutom bedrivs renskötseln på ett sätt som endast medför liten påverkan på naturmiljön. Om den planerade gruvverksamheten kommer till stånd skulle den oundvikligen innebära att möjligheterna att bedriva traditionell renskötsel i anslutning till Kiruna begränsas, vilket i sin tur påverkar utövandet av samisk kultur i Gabna sameby. Därtill skulle sådan verksamhet medföra mer omfattande ingrepp i naturen och en väsentligt större påverkan på områdets naturvärden.

Vid en samlad bedömning av vilket ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt i det aktuella området anser länsstyrelsen att företräde ska ges åt riksintresset för värdefulla ämnen eller material och den planerade gruvverksamheten.

Länsstyrelsen har vid denna bedömning framför allt tagit hänsyn till att ansökan omfattar mineraler som har särskild betydelse ur samhällsekonomisk och utrikespolitisk synpunkt, samt att de räknas som kritiska och strategiska råvaror av EU. Därtill kommer det för den ansökta gruvverksamheten finnas goda möjligheter att använda redan existerande anläggningar och infrastruktur inom ramen för LKAB:s befintliga gruvindustriområde i Kiruna.

Om den planerade gruvverksamheten kommer till stånd är det enligt länsstyrelsen ofrånkomligt att Gabna sameby, oavsett vilka åtaganden LKAB gör och vilka villkor en eventuell koncession förenas med, i stor utsträckning kommer att påverkas negativt under i vart fall den tid som verksamheten pågår. Länsstyrelsen bedömer dock att samebyn även under sådana förhållanden kommer att kunna fortsätta bedriva renskötsel, med stöd av de villkor som framgår under rubriken *Villkor* nedan.

Slutligen vill länsstyrelsen erinra att för det fall Försvarsmakten anser att den ansökta koncessionen påtagligt försvårar tillkomsten eller utnyttjandet av totalförsvarets anläggningar inom området ska företräde ges till försvarsintresset.[45]

[45] Se 3 kap. 10 § miljöbalken.

Villkor

Enligt 4 kap. 5 § minerallagen ska en koncession förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna ska utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

LKAB har föreslagit ett antal villkor för att minska den negativa påverkan på riksintresset rennäring. Det rör sig om följande villkor.

1. Koncessionshavaren ska årligen erbjuda Gabna sameby, Laevas sameby och Talma sameby samråd i syfte att minimera verksamhetens negativa påverkan på rennäringen. Senast två månader efter ett kalenderårs utgång ska koncessionshavaren lämna en redogörelse för detta till bergmästaren.

2. Om gruvverksamhet kommer till stånd ska koncessionshavaren etablera skyddsstängsel, skyddsvallar eller andra anläggningar för att minimera risker för olyckor med renar (Jmfr 5 kap. 9 § minerallagen).

3. På begäran av Gabna sameby ska koncessionshavaren etablera eller bekosta ett nytt sammanhängande alternativt flyttstråk innan nuvarande flyttled påverkas av gruvbrytning inom koncessions-området. Sträckning och utformning ska ske i samråd med Gabna sameby, med hänsyn till:

- topografi,
- snöförhållanden,
- naturliga renrörelser,
- säkerhet,
- behov av stängsling eller ensidiga styrstängsel, samt
- övrig markanvändning i området.

4. Koncessionshavaren ska på begäran av Gabna sameby bekosta eller anlägga nya samlingshagar i anslutning till de nya flyttlederna.

5. Koncessionshavaren ska utreda förutsättningarna för återupprättande av historiska funktionella samband såsom återetablering av tidigare flyttvägar. Utredningen ska bifogas ansökan om tillstånd enligt miljöbalken (eller motsvarande lagstiftning som trätt i dess ställe) om en sådan kommer till stånd.

6. Om gruvverksamhet kommer till stånd inom koncessionsområdet ska koncessionshavaren, vid sidan av åtgärderna för renflytt längs ny- eller återetablerade leder, bekosta Gabna samebys lastbilstransporter av renar förbi koncessionsområdet i den omfattning som antingen

avtalas mellan koncessionshavaren och samebyn eller bestämts av bergmästaren.

Enligt länsstyrelsens uppfattning kan de föreslagna villkoren väsentligt minska den planerade gruvverksamhetens påverkan på rennäringen. Därtill är villkoren formulerade på ett sådant sätt att de inte torde riskera att stå i strid med eller förhindra sådana villkor som skulle behöva föreskrivas vid en eventuell tillståndsprövning. Länsstyrelsen ser inte heller någon risk för dubbelreglering om ett tillstånd skulle komma att meddelas. Länsstyrelsen anser att villkoren även i övrigt är lämpliga och därför bör föreskrivas om den ansökta bearbetningskoncessionen beviljas.

Enligt länsstyrelsens uppfattning är det uppenbart att ytterligare och mer detaljerade villkor än de som redogörs för ovan är nödvändiga för att begränsa den planerade gruvverksamhetens negativa påverkan på rennäringen och andra intressen. Villkor avseende exempelvis buller, damning och utsläpp till vatten, bör dock föreskrivas enbart inom ramen för den tillståndsprövning som sker enligt miljöbalken och inte i detta ärende.

De som medverkat i yttrandet

Yttrandet har beslutats av landshövdingen Lotta Finstorp med juristen Elin Winnberg Bergström som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsrådet Katarina Ljunggren och chefsjuristen Jenny Blom medverkat.

Bilagor

1. Yttrande från Skogsstyrelsen
2. Yttrande från Kiruna kommun
3. Yttrande från Sametinget